

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/255696938>

Kompendium wiedzy o konkurencyjności

Book · January 2009

CITATIONS

27

READS

875

2 authors:

[Marian Gorynia](#)

Poznań University of Economics and Business, Poznań, Poland

398 PUBLICATIONS 1,503 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

[Ewa Łaźniewska](#)

Poznań University of Economics and Business Al. Niepodległości 10 61-875 Pozna...

71 PUBLICATIONS 82 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

New challenges for regional development. Specialization of economic structures or differentiation. [View project](#)

Koszty transakcyjne jako determinanta wyboru formy wejścia na rynki zagraniczne [View project](#)

Kompendium wiedzy

konkurencyjności

Wydawnictwo
Naukowe
PWN
Warszawa
2009

Redakcja naukowa
Marian Gorynia
Ewa Łaźniewska

Autorzy

Marian Gorynia

Część I: 2
Część II: 3

Barbara Jankowska

Część I: 1*
Część II: 4
Część III: 10

Tadeusz Kowalski

Część III: 8*

Ewa Łaźniewska

Część II: 7*
Część III: 11*
Część III: 12*

Piotr Nowak

Część II: 7*
Część III: 11*

Witold Nowiński

Część III: 12*

Maciej Pietrzykowski

Część II: 6

Szymon Piotrowski

Część II: 5*
Część III: 9

Monika Sulimowska-Formowicz

Część I: 1*

Dominika Zenka

Część II: 5*
Część III: 8*

*współautorstwo

Projekt okładki i stron tytułowych
Maryna Wiśniewska

Fotografie na okładce
Nikada, Freezingtime/iStockphoto.com

320364

Recenzent
dr hab. Tomasz Dołęgowski

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe PWN SA
Warszawa 2009

ISBN 978-83-01-15914-6

Wydawnictwo Naukowe PWN SA
02-676 Warszawa, ul. Postępu 18
tel. 022 69 54 321; faks 022 69 54 031
e-mail: pwn@pwn.com.pl; www.pwn.pl

WYDAWNICTWO
JAK

Korekta: **Marcin Grabski**
Korekta: **Aneta Tkaczyk**
Skład i łamanie: **Andrzej Choczewski**
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
www.wydawnictwojak.pl

K. 2009. 710

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
CZĘŚĆ I. KORZENIE KONKURENCYJNOŚCI W EKONOMII	13
1. Koncepcje konkurencji w ekonomii	13
1.1. Szkoła klasyczna	13
1.2. Teoria Karola Marksa	18
1.3. Neoklasyczna koncepcja konkurencji	19
1.4. Teoria gier	28
1.5. Keynesizm i postkeynesizm	31
1.6. Szkoła austriacka	33
1.7. Ekonomia ewolucyjna	34
1.8. Trendy w ekonomii menedżerskiej	36
1.9. Podsumowanie	43
2. Teoretyczne aspekty konkurencyjności	48
2.1. Istota i definicje konkurencyjności	48
2.2. Poziomy konkurencyjności	51
2.3. Konkurencyjność <i>ex ante</i> a konkurencyjność <i>ex post</i>	53
2.4. Konkurencyjność podażowa a konkurencyjność popytowa	59
2.5. Konkurencyjność wewnątrzbranżowa a konkurencyjność międzybranżowa	60
2.6. Konkurencyjność na rynku krajowym a konkurencyjność na rynku zagranicznym	61
2.7. Porównania konkurencyjności – różnica, przewaga i luka konkurencyjna	63
2.8. Podsumowanie	65

CZĘŚĆ II. KONKURENCYJNOŚĆ NA RÓŻNYCH POZIOMACH

SYSTEMÓW GOSPODARCZYCH	67
3. Konkurencyjność w ujęciu mikroekonomicznym	67
3.1. Konkurencyjność przedsiębiorstwa – ujęcie modelowe	67
3.2. Makroekonomiczne determinanty konkurencyjności przedsiębiorstwa oraz mierniki konkurencyjności na poziomie makro	68
3.3. Mezoekonomiczne determinanty konkurencyjności przedsiębiorstwa oraz mierniki konkurencyjności na poziomie mczo	72
3.4. Mikroekonomiczne determinanty konkurencyjności przedsiębiorstwa ..	77
3.5. Problemy z pomiarem zmiennych opisujących konkurencyjność przedsiębiorstwa	77
3.6. Operacjonalizacja pojęć: „pozycja konkurencyjna”, „potencjał konkurencyjny” i „strategia konkurencyjna”	90
3.7. Podsumowanie	99
4. Konkurencyjność w ujęciu mezoekonomicznym	100
4.1. Mezoekonomia – kierunki badań i jej przydatność w studiach nad konkurencyjnością gospodarki	100
4.2. Ekonomia branży – geneza i przedmiot badań	105
4.3. Branża – pojęcie, dylematy definicyjne	105
4.4. „Diamant” Michaela Portera – prezentacja i krytyka	107
4.5. Pojęcie konkurencyjności branży	112
4.6. Determinanty międzynarodowej konkurencyjności branży	114
4.7. Miary międzynarodowej pozycji konkurencyjnej branży	121
4.8. Podsumowanie	124
5. Konkurencyjność w ujęciu makroekonomicznym	126
5.1. Poziom makroekonomiczny a konkurencyjność	126
5.2. Czynniki determinujące potencjał konkurencyjny gospodarki	131
5.3. Pozycja konkurencyjna gospodarki	133
5.4. Miary potencjału konkurencyjnego gospodarki	134
5.5. Miary międzynarodowej pozycji konkurencyjnej kraju	141
5.6. Stabilność makroekonomiczna a konkurencyjność	145
5.7. Podsumowanie	151
6. Konkurencyjność na poziomie lokalnym	153
6.1. Obszary konkurencyjności lokalnej	153
6.2. Uwarunkowania wewnętrzne konkurencyjności na poziomie lokalnym	160
6.3. Uwarunkowania zewnętrzne konkurencyjności na poziomie lokalnym	170
6.4. Rankingi konkurencyjności gmin	175

6.5. Narzędzia kształtowania i podnoszenia konkurencyjności na poziomie lokalnym	177
6.6. Podsumowanie	180
7. Konkurencyjność gospodarek w ujęciu regionalnym	181
7.1. Kluczowe elementy teorii makroekonomicznych w zakresie konkurencyjności regionalnej	181
7.2. Obszary konkurencyjności regionalnej na przykładzie Polski	188
7.3. Wskaźniki konkurencyjności regionalnej i ich interpretacja oraz podstawowe metody analiz regionalnych w zakresie badań konkurencyjności	195
7.4. Działania władz regionalnych na rzecz podnoszenia konkurencyjności – przegląd różnych instrumentów ze szczególnym uwzględnieniem działań w Unii Europejskiej	200
7.5. Podsumowanie	205
 CZĘŚĆ III. STUDIA NAD MIĘDZYNARODOWĄ KONKURENCYJNOŚCIĄ	
GOSPODAREK	207
8. Wpływ polityki gospodarczej na konkurencyjność	207
8.1. Struktura zadania wyznaczania polityki gospodarczej	207
8.2. Polityka fiskalna a konkurencyjność	211
8.3. Polityka pieniężna a konkurencyjność	212
8.4. Współczesne uwarunkowania polityki gospodarczej	213
8.5. Polityka kursowa a konkurencyjność	216
8.6. Pozycja instytucjonalna banków centralnych	217
8.7. Wpływ polityki gospodarczej na konkurencyjność w okresie transformacji	222
8.8. Podsumowanie	223
9. Konkurencyjność a uwarunkowania prawne polityki konkurencji w Unii Europejskiej	224
9.1. Istota polityki konkurencji i jej znaczenie dla konkurencyjności	224
9.2. Uzasadnienie prowadzenia polityki konkurencji w Unii Europejskiej	226
9.3. Praktyki ograniczające konkurencję	227
9.4. Nadużycie pozycji dominującej	232
9.5. Kontrola koncentracji	235
9.6. Pomoc państwa	240
9.7. Europejska Sieć Konkurencji	244
9.8. Podsumowanie	246

10. Metodologia badań konkurencyjności gospodarek narodowych	
– rankingi konkurencyjności	248
10.1. Prezentacja wybranych rankingów konkurencyjności	249
10.2. Podsumowanie – zalety i wady rankingów	270
11. Konkurencyjność Unii Europejskiej na tle założeń	
Strategii Lizbońskiej	274
11.1. Strategia Lizbońska jako dokument określający pozycję	
konkurencyjną <i>ex ante</i> Unii Europejskiej	274
11.2. Redefinicja założeń Strategii Lizbońskiej w 2005 roku w związku	
z rosnącą luką konkurencyjną regionu Unii Europejskiej w relacji	
do innych silnych gospodarek w świecie	280
11.3. Zmienne opisujące pozycję konkurencyjną Unii Europejskiej	
w ujęciu Strategii Lizbońskiej	283
11.4. Realizacja założeń Strategii Lizbońskiej w Polsce – priorytety	
przyjęte przez Polski Krajowy Program Reform	289
11.5. Wątpliwości związane z realizacją założeń Strategii Lizbońskiej	292
11.6. Podsumowanie	294
12. Miejsce Polski w rankingach konkurencyjności i ocena gospodarki	
polskiej przez pryzmat różnych mierników ekonomicznych	295
12.1. Pozycja konkurencyjna Polski w wybranych rankingach	295
12.2. Pozycja konkurencyjna Polski względem największych gospodarek	
wschodzących	308
12.3. Pozycja konkurencyjna oraz potencjał konkurencyjny Polski	
na podstawie analizy mierników społeczno-gospodarczych	311
12.4. Rządowa strategia konkurencyjności międzynarodowej Polski	325
12.5. Podsumowanie	333
Literatura	335
Alfabetyczny wykaz haseł	343

WSTĘP

Kilka powodów zadecydowało o tym, że zespół złożony z pracowników, współpracowników i doktorantów Katedry Strategii i Polityki Konkurencyjności Międzynarodowej na Wydziale Gospodarki Międzynarodowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu podjął się wyzwania, jakim jest przygotowanie kompendium wiedzy o konkurencyjności międzynarodowej.

Po pierwsze, lektura literatury ekonomicznej prowadzi do spostrzeżenia, że tematyka konkurencyjności robi w ostatnich dwóch dziesięcioleciach olbrzymią karierę. Katalizatorem zwiększającym zainteresowanie konkurencyjnością są przemiany w gospodarce światowej, ujmowane w skrócie pod hasłem globalizacji. Postęp internacjonalizacji, liberalizacja stosunków ekonomicznych, deregulacja, prywatyzacja i transformacja gospodarek postsocjalistycznych sprawiają, że konkurencyjność przyciąga obecnie uwagę wszystkich. W otwartej gospodarce rynkowej tylko podmioty konkurencyjne mogą przetrwać i się rozwijać. Jednocześnie jednak dużej liczbie studiów poświęconych konkurencyjności towarzyszą względne nieuporządkowanie terminologii czy nawet brak podstawowych definicji. W tych warunkach oczywista wydaje się konieczność wprowadzenia elementarnego ładu w tym zakresie. To główny cel niniejszego kompendium.

Po drugie, intencją autorów jest uporządkowanie wiedzy o aktualnym stanie badań nad zagadnieniem konkurencyjności. Pojęcie to bowiem dotyczy zarówno ludzi i firm, jak i branż, gospodarek czy grup krajów. Prowadzone są liczne badania, których autorzy często koncentrują się na wąskim wycinku problematyki konkurencyjności, nie dostrzegając związków z innymi jej aspektami.

Po trzecie, powodem o ściśle instytucjonalnym charakterze, mobilizującym zespół autorski do napisania niniejszej pracy, jest powołanie w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, aktualnie Uniwersytecie Ekonomicznym, w 2006 roku Katedry Strategii i Polityki Konkurencyjności Międzynarodowej na nowo utworzonym Wydziale Gospodarki Międzynarodowej. Badania nad konkurencyjnością międzynarodową są elementem misji katedry i wydziału, kompendium to ma więc pomóc w realizacji tej misji.

Przy pisaniu niniejszego kompendium przyjęto założenie, aby referowane zagadnienia przedstawić możliwie przystępnie, jednocześnie unikając uproszczeń, które zasługiwałyby na miano nadmiernych. W tym zakresie prezentowaną książkę można uznać za wyważony kompromis.

Autorzy zdecydowali także, żeby w kompendium zawrzeć ograniczoną liczbę odwołań do literatury przedmiotu, świadomie ograniczając wybór do najważniejszych publikacji. Pozwoliło to uniknąć zbytniej drobiazgowości, która – zwłaszcza na wstępnym etapie studiowania problematyki konkurencyjności – może utrudniać zrozumienie podstawowych zagadnień. Na końcu książki zamieszczono jednak krótką bibliografię do każdego rozdziału, przydatną do poszerzenia wiedzy na temat prezentowanych kwestii. W przywołanych tam opracowaniach znajduje się dodatkowa, bogata literatura dotycząca referowanych problemów, która może być cenną pomocą przy zgłębianiu tematyki konkurencyjności.

Książkę podzielono na trzy części. Część pierwsza stanowi ogólne wprowadzenie do rozważań nad zagadnieniem konkurencyjności i obejmuje dwa rozdziały. W rozdziale pierwszym omówiono źródła konkurencyjności w ekonomii, nawiązując do najważniejszych nurtów i szkół ekonomicznych. Prezentację zagadnienia rozpoczyna ujęcie szkoły klasycznej, z Adamem Smithem na czele. Następnie zasygnalizowano marksowskie spojrzenie na konkurencję, jako wywodzące się z ekonomii klasycznej. Przedmiotem dalszych rozważań jest pojmowanie konkurencji w bogatym dorobku twórców i protagonistów ekonomii neoklasycznej. Kolejne części rozdziału koncentrują się na tezach Johna Maynarda Keynesa, postkeynesistów oraz reprezentantów tak zwanej ekonomii heterodoksyjnej, szczególnie szkoły austriackiej i ekonomii ewolucyjnej. Dyskusję kończy ujęcie konkurencji na gruncie teorii gier oraz w ramach ekonomii menedżerskiej, która przynosi ze sobą coraz powszechniejszą „nową teorię konkurencji”, określaną mianem teorii konkurencji opartej na przewadze konkurencyjnej. Rozdział drugi zawiera prezentację podstaw konceptualnych rozumienia konkurencyjności przyjętego w niniejszym kompendium. W rozdziale tym zaproponowano konwencję terminologiczną, która jest następnie wykorzystywana w dalszych częściach pracy. Przedstawiono istotę pojęcia konkurencyjności, dokonano przeglądu definicji tego pojęcia oraz omówiono jego najważniejsze aspekty, takie jak: konkurencyjność *ex ante* i *ex post*, konkurencyjność podażowa i popytowa, konkurencyjność wewnątrzbranżowa i międzybranżowa oraz konkurencyjność na rynku krajowym i zagranicznym. Rozdział zamykają rozważania dotyczące porównania konkurencyjności, zwłaszcza zaś kwestie różnicy, przewagi i luki konkurencyjnej.

Część druga składa się z pięciu rozdziałów. W tej części skupiono uwagę na odniesieniu kwestii konkurencyjności do różnych poziomów systemów gospodarczych, uwzględniając kolejno systemy na poziomach: mikro, mezo, makro, lokalnym i regionalnym. W rozdziale trzecim podjęto próbę uproszczonego przedstawienia konkurencyjności przedsiębiorstwa w formie modelu obejmującego

trzy grupy zmiennych: czynniki makroekonomiczne, czynniki mezoekonomiczne i czynniki mikroekonomiczne. Następnie zasygnalizowano i omówiono problemy związane z pomiarem zmiennych opisujących konkurencyjność organizacji. Rozdział kończy próba operacjonalizacji pojęć: „pozycja konkurencyjna”, „potencjał konkurencyjny” i „strategia konkurencyjna”. Rozdział czwarty poświęcono konkurencji w ujęciu mezoekonomicznym. W rozdziale piątym przedstawiono konkurencyjność na poziomie makroekonomicznym z punktu widzenia różnych koncepcji konkurencyjności gospodarki. Zdefiniowano potencjał konkurencyjny i opisano jego determinanty. W dalszej części scharakteryzowano szczegółowo miary potencjału konkurencyjnego gospodarki. Przedstawiono także zależności między stabilnością makroekonomiczną i konkurencyjnością oraz określono znaczenie tej pierwszej dla konkurencyjności gospodarki. W rozdziale szóstym omówiono obszary konkurencyjności na poziomie lokalnym, odniesione do gminy jako systemu terytorialno-społecznego, a następnie uwarunkowania, w jakich kształtuje się konkurencyjność lokalna, podzielną na wewnętrzną i zewnętrzną. Rozdział zamykają rozważania dotyczące konkurencyjności na poziomie lokalnym *ex post*, którą określa pozycja gminy w rankingach, oraz konkurencyjności *ex ante*, odniesionej do zestawu działań, które samorządy gmin mogą podjąć, żeby poprawić swoją pozycję konkurencyjną. Przedmiotem rozważań w rozdziale siódmym jest aspekt regionalny konkurencyjności, na który składają się uwarunkowania konkurencyjności w wymiarze regionalnym, zmienne opisujące oraz miary i metody oceny konkurencyjności regionalnej. W rozdziale zaprezentowano kluczowe elementy teorii makroekonomicznych w zakresie konkurencyjności regionalnej, wskazano – na przykładzie gospodarki polskiej – główne obszary konkurencyjności i omówiono wskaźniki oceny konkurencyjności regionalnej, podając przykłady ich interpretacji. Zasygnalizowano także wybrane, najczęściej stosowane metody oceny konkurencyjności regionalnej w zakresie metod ekonometrycznych. Dodatkowym elementem wzbogacającym opis istoty konkurencyjności regionalnej jest punkt dotyczący działań władz regionalnych związanych z podnoszeniem konkurencyjności.

Część trzecia zawiera pięć rozdziałów, w których podjęto temat prób wpływu polityki gospodarczej na konkurencyjność i przedstawiono najważniejsze rankingi oceniające konkurencyjność na poziomie gospodarek narodowych (państw). W rozdziale ósmym omówiono uwarunkowania współczesnej polityki makroekonomicznej i jej wpływ na konkurencyjność. Rozdział otwiera prezentacja i analiza teoretycznego modelu określania polityki gospodarczej w ujęciu jej celów, instrumentów i typów. Następnie scharakteryzowano wpływ polityki fiskalnej, pieniężnej i kursowej na konkurencyjność. Analizie poddano nowe środowisko polityki makroekonomicznej, w tym skutki rewolucji racjonalnych oczekiwań oraz współzależności transformacji rynkowej i członkostwa w Unii Europejskiej dla narodowej polityki konkurencyjności. W rozdziale dziewiątym

określono znaczenie polityki konkurencji dla konkurencyjności oraz jej miejsce w ramach polityki gospodarczej Unii Europejskiej. Następnie przedstawiono uzasadnienie wprowadzania przez Unię Europejską środków ochrony konkurencji. Opisano także prawnoinstytucjonalne podstawy działania organów wspólnotowych dla następujących aspektów polityki konkurencji: praktyk ograniczających konkurencję, nadużywania pozycji dominującej, kontroli koncentracji, pomocy publicznej oraz Europejskiej Sieci Konkurencji. Celem rozdziału dziesiątego jest przedstawienie rankingów konkurencyjności jako metod oceny konkurencyjności poszczególnych gospodarek narodowych. W rozdziale tym zaprezentowano czynniki i miary konkurencyjności na poziomie makroekonomicznym, które są wykorzystywane w ramach rankingów. Przedstawiono także gospodarki narodowe – liderów w poszczególnych rankingach, nie zatrzymując się jednak nad pozycją Polski, gdyż jest to przedmiot rozważań w rozdziale dwunastym książki. Wzmianki na temat czołowych gospodarek i ich ocena ujęta w formie tabelarycznej mają stanowić przykład metodologii oceny konkurencyjności za pomocą rankingów. Rozdział jedenasty został poświęcony Strategii Lizbońskiej jako dokumentowi wskazującemu krajom Unii Europejskiej, w jaki sposób mogą osiągnąć najwyższą konkurencyjność w świecie.

Marian Gorynia i Ewa Łażniewska